

Gyárfás Elemér szenátor

A pénz stabilizációja, a külföldi kölcsön, a külföldi hitelek s ezek befolyása gazdasági helyzetünkre s a pénzügyi válságra. A hadikölcsönkötvények ügye.

Két év előtt Gyergyószentmiklóson tartott nagygyűlésünk javaslatomra *pénzügyi téren* az alábbiakban fejezte ki álláspontunkat és kívánságainkat:

„1. Kivánjuk *a leu stabilizációját*, a leu árfolyamával való spekuláció megszüntetését s a végleges szakítást azzal a politikával, mely a leu árfolyamát aranyparitásra akarja felemelni.

2. Kivánjuk *a pénzhiány megszüntetését* s az ország legális hiteligényeinek a jegybank által való kielégítését, teljes kereskedelmi fedezet ellenében nyújtandó visszleszámitolási hitel által.

3. Kivánjuk a türhetetlen magas kamatláb leszállítását s mindazon korlátozások megszüntetését, melyek *az olcsó külföldi tőkének* Romániában való elhelyezkedését akadályozzák.

4. Kivánjuk és teljes energiával követeljük *a hadikölcsönkötvények beváltását.*”

Meg kell állapítanunk mindenekelőtt, hogy kívánságainkat annakidején helyesen állítottuk föl s jól itéltük meg az ország gazdasági és pénzügyi helyzetét, úgy hogy két év előtt elfoglalt álláspontunkat ma sem kell revízió alá vennünk. Szomorú elégtételünkre szolgál, hogy az elhibázott pénzügyi politikának mindazon súlyos következményei, melyekre évek során át következetesen rámutattunk, sajnos, nemcsak szóról-szóra bekövetkeztek, hanem katasztrofális hatásukat sokkal előbb és sokkal nagyobb erővel éreztették, mint ezt gondoltuk volna.

Messze vezetne, ha egyenként beszámolni kívánnék arról, hogy a két év előtt oly világos határozottsággal leszögezett kívánságaink érdekében milyen lépéseket tettünk s azokat hány fórum előtt, mennyiszer és mily következetesen és energikusan juttattuk kifejezésre. A parlamentben összes felirati beszédeinkben s a gazdasági természetű törvényjavaslatokhoz való hozzászólásainkban folytonosan rámutattunk e szempontokra, melyeket ugyanilyen következetességgel képviseltünk a legkülönbözőbb érdekképviseleti testületekben s a sajtó hasábjain is. Valóban nem rajtunk s nem a Magyar Párt vezető emberein múlott, hogy a két év előtt felpanaszolt bajok ma is még orvoslásra várnak.

A leu stabilizációja s a külföldi kölcsön.

Az a súlyos gazdasági válság, mely az elhibázott pénzügyi politika következtében az országra rázúdult, végre is arra kényszerítette a jelenlegi kormányt, hogy belássa eddig makacsul követett pénzügyi politikájának tarthatatlanságát, meggyőződjék arról, hogy az általa foganatba vett mesterséges eszközök segítségével a legnagyobb áldozatok árán sem lehetséges a leult aranyparitásra fölemelni s hogy az elbizakodott „*prin noi inşine*” (mindent a magunk erejével) jelszó helyett keresni kell a barátságtalan intézkedésekkel elriasztott külföldi tőke támogatását. Brătianu Vintila miniszterelnök múlt év végén kénytelen volt elismerni, hogy az ország katasztrófális helyzetén csak *a leu stabilizációja* és egy nagy *külföldi kölcsön* segíthet s azóta a kormány egész munkája abban merül ki, hogy megvalósítsa ezeket a pénzügyi tranzakciókat, melyeknek elsőrendű szükségességét mi elejétől fogva megállapítottuk.

Sajnos, az elkövetett hibák sokkal nagyobbak voltak, hogy sem ez az egyenes frontváltás simán és könnyen keresztülvihető lett volna és a miniszterelnöknek keserű szívvel meg kellett hoznia egyik áldozatot a másik után és feladnia egyik koncepcióját a másik után, hogy a most már általa is szükségesnek elismert stabilizációhoz és külföldi kölcsönhöz közelebb juthassunk. A napisajtó félév óta naponta jelzi ezeket a nehézségeket, melyekkel a kormánynak meg kell küzdenie s amelyek miatt az úgynevezett „*stabilizációs*” rend-

kivüli parlamenti ülészak, melyet eredetileg a folyó év májusának első napjaira terveztek, csak 1928 július 25-én ülhetett össze.

A júliusi *stabilizációs* parlamenti ülészak nagy csalódást hozott mindnyájunknak, kik attól a súlyos gazdasági és pénzügyi bajok orvoslását vártuk, mert a beterjesztett és elfogadott öt törvényjavaslat csak előkészítő intézkedéseket tett ezek megvalósítására, mely intézkedések a laikusok előtt is érthetőleg megvilágították a tervbevett tranzakciók utjából még elhárítandó nagy nehézségeket.

A két első törvényjavaslat csupán elvileg szögezi le a *stabilizáció* s a *külföldi kölcsön* szükségességét, de ezek megvalósításának időpontjáról és módozatairól legcsekélyebb említést sem tesz. E deklarációk jelentősége tehát mindössze csak az, hogy a kormány ezzel véglegesen megtagadja azt a revalorizációs és deflációs politikát, melyet eddig követett s amelyet mi mindig kárhoztattunk. Az egyetlen gyakorlati intézkedés az, hogy *hatályon kívül helyezi* a kormány és a Banca Națională között 1925 május 25-én létrejött *egyezményt*, mely megtiltotta volt a bankjegy-kontingens emelését azért, hogy az ekként mesterségesen teremtett pénzhiány mellett a leu értéke az aranyparitáshoz közelebb hajtható legyen. Mi már legutóbbi nagygyűlésünkön világosan rámutattunk ennek az egyezménynek merőben elhibázott voltára s azokra a káros következményekre, melyek pontosan hekövetkeztek s melyek most végül a kormányt az egyezmény hatályon kívül helyezésére kényszerítették.

A fentiekből kitetszőleg a júliusban megszavazott két első törvény az országot gyakorlatilag nem hozta közelebb sem a *stabilizációhoz*, sem a *külföldi kölcsönhöz* s így önként felvetődik a kérdés, hogy annyi sajtóhiresztelés s oly sok külföldi tanácskozás után miért kellett a parlamentet pusztán csak azért rendkívüli ülészakra összehívni, hogy ilyen elvi deklaráció megtételénél asszisztáljon.

A feleletet e kérdésre megadja az a másik három törvény, melyeket a parlament a rendkívüli ülészakban megszavazott.

Ismeretes a gazdasági szakkörök előtt, hogy az eddig követett deflációs politika egyik súlyos következménye volt

az, hogy kormányaink a revalorizáció ábrándjait kergették és abban reménykedtek, hogy külföldi tartozásaiknak az aranyparitásra felemelt értékű leuval fognak eleget tenni s ezért mindaddig, amíg ezt egészben vagy részben elérhetőnek vélték, *beszüntették az ország külföldi tartozásai után nemcsak a törlesztési részletek, hanem a kamatok fizetését is.* Ugyancsak ismeretes a szakkörök előtt, hogy ez az eljárás milyen recenzust váltott ki a külföld pénzügyi köreiből és mennyit ártott Románia külföldi hitelének. A dolog természetéből folyik, hogy amidőn kormányunk a külföldön, mint kölcsönigénylő jelentkezett, az általa megkötni szándékozott új kölcsönre nézve érdemleges tárgyalás sem volt kezdhető mindaddig, míg előzetesen rendezést nem nyertek e hátrálékos s rendezetlen régebbi állami tartozások.

A rendkívüli ülészakban megszavazott további három törvény e külföldi tartozások rendezését hajtja, végre s az a körülmény, hogy az új kölcsön felvétele előtt szükségessé vált e régi tartozások rendezéséről szóló nemzetközi egyezmények parlamenti ratifikálása, világosan mutatja, hogy a külföldi pénzügyi körök ettől a rendezéstől s e rendezés ratifikálásától tették függővé azt, hogy a megköendő új kölcsönre nézve egyáltalában érdemleges tárgyalásokba bocsátkozzanak.

Az első egyezmény 1928 március 28-án kelt és a Franciaországgal szemben fennálló háborús tartozások végösszegét megállapítja 525 millió aranyfrankban s szabályozza e tartozásnak progresszív részletekben való kifizetését.

A második egyezmény 1928 május 31-én kelt és a külföldiek tulajdonában lévő háboru előtti román állampapírok kamatainak és törlesztésének valorizálását szabályozza. E tartozások összege 597 millió aranylei. A kölcsön felvételekor kifejezetten ki volt kötve, hogy aranyban fizetendő vissza, de Brătianu Vintila a revalorizációban reménykedve, ettől elzárkózott. Az egyezményben kénytelen volt progresszív kulcs szerint ezen tartozás aranyértékben való revalorizálását elismerni s annak 1970-ig való kifizetését vállalni.

A harmadik, egyezmény Londonban kelt 1928 július hó 4-én a román kormány és a Schröder-bankház között s vonatkozik arra az 50 millió aranylei értékű kötvénymennyi-

sége, melyet a román kormány a Schröder-bankház útján a londoni tőzsdén helyezett el s amelyek után ugyancsak megtagadta a kamatoknak és törlesztési részleteknek a megállapodás szerint aranyleiben való kifizetését, minek következtében *a londoni tőzsde az összes román papirokat levette hivatalos tőzsdei listájáról.* Most kénytelen volt a kormány e tartozás részleteinek aranyban való kifizetését is vállalni.

Mindhárom egyezmény lényegét, jelentőségét, a kormány elhibázott magatartását s az ebből az országra nehezedő súlyos károkat élesen megvilágítja maga Brătianu Vintilla miniszterelnök e harmadik nemzetközi egyezmény indokolásában az alábbiak szerint:

„Háborús tartozásaink rendezésének és a külföldi piacon függőben lévő vitás pénzügyi kérdéseink elintézésének szükségessége arra kényszerített minket, hogy amidőn a stabilizáció és a külföldi kölcsön megvalósítására törekszünk, melyeknek az lesz a hivatásuk, hogy *ismét meg szilárdítsák az ország hitelét a külföldön,* rendezzük és oldjuk meg ezt a, vitás kérdést is, mely az angol pénzpiacra velünk szemben fennállott. Minthogy másfelől *a londoni tőzsde attól tette függővé, hogy Romániának hármely újabb kibocsájtandó államkölcsönét jegyzésre bocsássa, hogy előzetesen rendezzük az ezen tőzsdére korábban már bevezetett 4¹/₂%-os 1913. évi állampapirokból folyó kötelezettségeket s tekintetbevéve, hogy az ország érdekei parancsolóan követelik, hogy a jövőben kibocsájtandó államkölcsöneink a londoni tőzsdén is jegyeztessenek s az angol pénzpiac támogatásával köttessenek meg, az 1913. évi állami aranyjradék kérdésének rendezését parancsoló szükségességnek kellett tekintenünk.*”

Hz az indokolás amely helytálló, épp oly határozott elítélő kritikája az előzőleg a külföldi pénzpiacokkal szemben követett illojális pénzügyi politikának.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a júliusban megszavazott öt pénzügyi törvény még csak az első lépés volt a stabilizáció és a külföldi kölcsön megvalósítása felé s csupán elhárította a további tárgyalások utjából azokat az akadályokat, melyeket az elhibázott pénzügyi politika emelt torlaszul maga elé.

Az azóta folyó tárgyalások mutatják, hogy a fentiek

kivül még sok más nehézség is van s egyebek között ugyan-csak elkerülhetetlennek látszik a német birodalmi bankkal szemben fennálló függő kérdések rendezése s valószínűleg kényszerülve lesz a kormány arra is, hogy megváltoztassa azokat a törvényeket és rendelkezéseket (altalaj-törvény, kommercializálási stb. törvények), melyek a külföldi tőkével szemben barátságatlan s részben igazságtalan intézkedéseket tartalmaznak.

A stabilizáció tehát még ma is sok nehézségbe ütközik, noha az ország gazdasági helyzete parancsolóan követeli, hogy ez minden áldozat árán is mielőbb megvalósíttassék.

A hadikölcsönkötvények beváltása.

A fentiek során láhattuk, hogy a kormány kénytelen az ország már fennálló tartozásait lojális módon rendezni, mielőtt új kölcsön felvételére gondolhatna. Ennek szükségességét elismerte Brătianu Vintilla miniszterelnök is, de e nemzetközi egyezmények tárgyalásánál a pénzügyi bizottságban odanyilatkozott, hogy különbséget kell tenni azon tartozások között, melyeket a román állam maga kötött és azok között, melyeket jogelődeitől örökölt s csak az előbbiekre nézve hajlandó elismerni százszázalékos fizetési kötelezettségét.

Meggyőződésünk szerint ez a télfogás alapján helytelen épp úgy, mint helytelen különbséget tenni a külfölddel és a saját állampolgárokkal szemben vállalt kötelezettségek között, Az ország pénzügyi helyzete iránti bizalom csak akkor szilárdulhat meg, ha az irányadó pénzügyi körök látni fogják, hogy *az állam mindennemű kötelezettségeinek összes hitelezőivel szemben fenntartás nélkül pontosan eleget tesz.*

Ez a szempont parancsolóan követeli a *hadikölcsönkötvények* kérdésének rendezését is, melynek szorgalmazásától épp ezért sohasem tekinthetünk el.

A legutóbbi nagygyűlésen részletes adatokkal ismerttettem, hogy az Erdélyben kiváltásra váró hadikölcsönkötvények értéke *2 milliárd 226 millió korona*, és az akkori pénzügyminiszter egy korábbi felszólalásának érveivel támasz-

tottuk alá ezek beváltására vonatkozó jogos igényünket, melyet most is változatlanul fenntartunk.

A pénzhiány és kamatláb-politika.

A legutóbbi nagygyűlésen s azóta is számtalanszor ki-mutattuk, hogy a nálunk uralkodó óriási pénzhiány és elvi-selhetetlenül magas kamatok szükségszerű, sőt részben szán-dékolt következményei annak a merőben elhibázott pénzügyi politikának, melynek hibáit és hátrányait a fentiekben rész-letesen ismertettük s amelyek tarthatalanságát ma már maga a kormány is belátja,

A Brătianu Vintilla deflációs politikája igyekezett való-sággal kiszivattyuzni a pénzt az országból, hogy azt így drá-gábbá tegye s ezzel értékét emelje. Az iparosok, kereskedők s mindazok, akik idegen tőkével dolgoznak, kénytelenek vol-tak minden elfogadható és elfogadhatatlan árat megfizetni a nélkülözhetetlenül szükséges forgótőkéért, melynek előterem-tése azonban évről-évre mind nagyobb nehézségekbe ütközött. A Banca Națională „plafon“-ját lezárta az ismeretes 1925 május 25-iki egyezmény, külföldi hitelek igénybevétele pe-dig magánosok és pénzintézetek számára a lehetetlenségig meg volt nehezítve a, len stabilitásának hiánya s az ezzel összefüggő kiszámíthatatlan valutáris kockázat miatt. Egye-düli pénzforrásként csak a *takarékbetétek* jelentkeztek, me-lyeket igyekeztek a pénzintézetek magas kamatok mellett is magukhoz vonni, hogy ezek segélyével hitelkereső közönsé-gük sürgető szükségleteit kielégíthessék. Szemtanui voltunk annak, amint a takarékbetétek kamatai a régi 6–8%-ról 12–14–16%-ra, majd 20–24%-ni emelkedtek s ezek arányában emelkedtek azután a kihitelezett kölcsönök kamatai is.

Ezeket a hihetetlenül drága kamatokat természetesen egyetlen gazdasági ágazat sem tudta hosszabb időn át fizetni s a pénzdrágaság következtében Erdélyben a legsúlyosabb gazdasági válság következett. A falusi gazdaközönség, mely a háboru utolsó éveiben kifizette tartozásait, sőt pénzkész-leteket is teaurált, fokozatosan adósodik el olyannyira, hogy a mezőgazdasági ingatlanok értéke egyes vidékeken már 60–80%-kal csökkent. A nagyipari vállalatok közül csak azok tudtak megmaradni, melyek kizárólag saját tőkékkel dol-

goztak, vagy sikerült üzemük részbeni leépítésével tartozásaikat kiegyenliteniük. Ezek is küzdenek azonban, épp úgy, mint a kisipar, az általános leszegényedés miatt lecsökkent fogyasztás megbénító hatásával. A kisiparosok krízise pedig egyenesen fenyegető jelleget öltött.

Az erdélyi pénzüzetek vezetői világosan látták, hogy számukra nézve is a tönkremenést jelenti az, ha az elbirhatatlanul magas kamatok következtében adósaik fizetékép telenné válnak s ezért már 1927 április 24-én Kolozsvárt a magyar és szász pénzüzetek szervezetei erőteljes akciót kezdeményeztek a kamatláb leszállítása érdekében. Az akcióhoz sikerült megnyerni a Banca Naționalănak – egyelőre csak elvi – támogatását annyiban, hogy a jegybank fiókjai kijelentették, hogy a leszállított kamatok miatt elvonandó betétek helyett megfelelő hitelt fognak az intézeteknek engedélyezni, de csak azoknak, melyek a jegybank által meghatározott hitelkereteket betartják. Az erdélyi intézetek 1928. év elején ezen ígéret erkölcsi erejére támogatással, erőteljesen megkezdették a kamatláb leszállítását s e tekintetben sikerült is jelentős eredményeket elérniök.

Hogy azonban a legnagyobb szervezettséggel s a legerőteljesebb igyekezettel sem képesek maguk a bankok s különösen az erdélyi bankok, a kamatlábakat a tervbevett alacsony nívón megtartani, hanem az egész ország gazdasági politikájának hullámszállásával szállnak és emelkednek, azt világosan bizonyítja az a körülmény, hogy az 1928 augusztus havában egyfelől a stabilizációs kölcsön újabb nehézségei, másfelől a rossz termés és a gabonakampány finanszírozása miatt ismét nagy erővel fellépő pénzhiány újólag felfelé hajtotta a nagy nehezen leszorított kamatokot.

Hozzájárult ehhez az a további körülmény, hogy ámbár az 1928 jul. 27-én megszavazott törvények megszüntették a Banca Națională bankjegykontingensének limitálását, a jegybank még sem váltotta be az új hitelek engedélyezésére nézve tett ígéreteit, sőt az erdélyi pénzüzeteket még az eddiginél is nehezebb helyzetbe juttatta azáltal, hogy a, vele összekötésben álló nagyintézeteknek – kamatláb-maximálás ürügye alatt – megtiltotta, hogy *pénzüzeteknek 12%-nál drágábban adjanak hitelt*. Minthogy pedig az ismét fellépett nagy

pénzdrágaság mellett e nagyintézeteknek nem áll érdekükben 12% mellett hiteleket nyújtani, ennél fogva egyszerűen megvonták a kisebb intézetektől a hitelt s készleteiket lehetőleg közvetlenül igyekeznek kihelyezni.

Hogy maga a Banca Naționala mily mostohán bánik el az erdélyi kisebbségi intézetekkel a ma még sajnos monopólium jellegű 6%-os visszleszámítolási hitel kiosztása tekintetében, azt már ismételtén kimutattam beszédes számadataival.

Minthogy a bukaresti nagytőke részéről Erdély gazdasági élete számottevő, biztos és nyugodt támogatásra nem számíthat, súlyos helyzetünk egyetlen megoldása csak az lehet, ha a leu stabilizációja után sikerül nagyobb összegű külföldi hiteleket szereznünk, bár a külföldi tőkének Romániában való elhelyezkedését a stabilizáció hiánya mellett más körülmények is jelentősen akadályozzák.

Mindezek alapján a fent vázolt problémákat illetően álláspontunkat az alábbi *határozati javaslatokban* foglalhatjuk össze:

1. Megállapítjuk, hogy az események mindenben igazolták azt az álláspontunkat, mellyel a revalorizációs ábrándokat elítéljük s a gazdasági válság egyetlen megoldásaként a *leu stabilizációját* s ennek érdekében nagyobb *külföldi kölcsön* felvételét jelöltük meg. Elégtétellel vesszük tudomásul, hogy a kormány e követeléseinket ma már saját programjának vallja, de követeljük, hogy ezt az elvileg vallott programpontra mielőbb valósítsa is meg, minthogy csak ettől várhatjuk Erdély gazdasági és pénzügyi válságának orvoslását.

2. A leghatározottabban elítéljük azokat a kormányintézkedéseket, melyek az *ország hitelét* tönkretették a külföldön. Követeljük, hogy e hibákat a kormány reparálja, *helyezze hatályon kívül a külföldi tőke ellen bevezetett összes barátságtalan intézkedéseket* s közállapotaink szanálása által tegye lehetővé, hogy az olcsó külföldi tőke nálunk szívesen elhelyezkedjék.

3. Követeljük, hogy a kormány az állam kötelezettségeinek nem csak a külföldön, hanem saját állampolgáraival szemben is tegyen eleget fenntartás nélkül s ennek keretében

gondoskodjék az Erdélyben kihelyezett *hadikölcsönkötvények* méltányos beváltásáról.

4. A leghatározottabban elítéljük és helytelenítjük a, *Banca Naționala* eddig követett hitel- és kamatlábpolitikáját, mellyel a legális kereskedelmi hiteligények honorálása elől elzárkózott s ezáltal elősegítette, hogy a piac szükségleteinek fedezésére elégtelen pénzkészletek kamatlába elviselhetetlen magasra emelkedjék és sajnálattal állapítjuk meg, hogy a Banca Naționala e szükkeblü eljárással most sem szakított, noha az őt ebben eddig korlátozó 1925 május 25-iki egyezmény az 1928 júliusi parlamenti ülészakban hatályon kívül helyeztetett.

5. Meg kell állapítanunk, hogy *az az igazságtalan és mostoha elbánás, melyben a Banca Naționala a hitelek kiosztásánál a kisebbségi intézeteket részesítette*, érezhetően ma sem javult, sőt ezen intézetek ma még súlyosabb helyzetbe jutottak amiatt, hogy a Banca Naționala – kamatláb maximálás ürügye alatt – valósággal megfosztotta őket a nagybankok részéről eddig élvezett hitelektől is.

Szabó Károly

ipartestületi elnök, Nagyvárad:

A romániai magyarság életének és küzdelmeinek homlokterében egyre erőteljesebben jelentkeznek a gazdasági kérdések és maguknak foglalják le az első helyet. Mi sem természetesebb ennél, mert a politikai elnyomás nem végez olyan egy-kettőre egy nemzedékkel, *mint* a gazdasági leromlás, különösen akkor, ha a hatalmon levő uralkodó párt vagy helyesebben az uralkodó nemzet tudatosan folytat olyan gazdasági politikát, amelynek romboló éle egyenesen a kisebbségi polgárok ellen van irányozva és azokat taszítja a gazdasági megsemmisülés örvényébe. Hogy ez nem frázis, mi sem bizonyítja jobban, mint a földek kisajátítása, amelyről el lehet mondani, hogy csaknem egészen végzett a földbirtokososztályal anélkül, hogy az elvesztett földekkel egy jómódu kiscgazdaosztályt sikerült volna teremteni, amelyik nemcsak tudna a kapott földeken gazdálkodni, hanem mint fogyasztó pótolhatta volna, legalább részben azt a veszteséget, amit a kereskedelem és ipar szenvedett a földbirtokososztály letö-

rése által. Az egész agrárreform és annak közismert végrehajtási módja azt bizonyítja, hogy ezt nem egy jól átgondolt szükségszerű gazdasági politika kezdeményezésének a szándéka hozta létre, hanem az a túlfűtött sovinizmus, amelynek legfőbb célja volt a magyarság erőforrásainak a lecsapolása, hogy mielőbb képtelenné tegye nemzeti kulturájának a fenntartására.

Távol áll tőlem, hogy minden szakavatottság nélkül foglalkozzam agrárkérdéssel. Csak mint kiáltó példára mutattam rá az első lépésre, mellyel megkezdték az intéző körök a magyar kisebbség legyengítését.

Ezt a célt szolgálta és szolgálja ma is a kormány pénzügyi politikája is. Elzárni lehetőleg minden pénzforrást a kisebbségek elöl, vagy olyan drágán juttatni hozzá, hogy az végül romlásba döntse. Senkit se tévesszen meg az a körülmény, hogy a Banca Naționala szinte ráparancsolta a pénzintézetekre a kamat leszállítását és annak végrehajtásától tette függővé a visszleszámitolási hitelt. A helyzet ennek dacára alig változott. A betéti kamatok lényegesen leszálltak, a kihelyezési kamatok 3–4%-kal alacsonyabbak, de a kisemberek számára vagy nincsen pénz, vagy ma is még 20–30% közt mozog a kamat.

Ez az a körülmény, ami miatt legjobban kell félni a magyarság erővesztésétől, mert ez a kamat még mindig olyan magas, hogy ezzel sem a nagyipar, sem a kisipar, sem a gazdaközönség versenyképes árut nem termelhet. Ezért nem is lassan, de biztosan lecsuszik a piacról és még az a kis pénz is kivándorol az országból, amely az ország belső szükségleteinek a fedezésére sem elegendő.

Ezért haldoklik egész gazdasági életünk. Már ott tartunk, hogy a nyári hónapokban kell munkanélküli segélyeket kiutalni. Ezekre a panaszokra rendszerint az a válasz, hogy ez a siralmas gazdasági helyzet egyformán sújtja az uralgó nemzet tagjait is. Ez azonban nem egészen így van, mert a regátban járt iparosok előadása szerint ott ma is mások a viszonyok, ott bővebben van pénz, ott ma is építkeznek. *Ott ma is annyi a pénz, hogy abból milliardok tűnhetnek el anélkül, hogy nagyobb emóciót keltenének.* Csak mi érezzük meg az évről-évre vállainkra nehezedő adóterhekben.

Ez a gazdasági katasztrófához vezető helyzet évről-évre súlyosbodik. Ezzel a kérdéssel már két év előtt foglalkozott a Magyar Párt közgazdasági szakosztálya és 170 oldalas könyvben adta közre a tanácskozás eredményét, amelyek javaslatok formájában kerültek a párt országos közgyűlése elé és ott el is lettek fogadva. Ezek a javaslatok lényegükben mind megegyeztek abban, hogy a bajokon csak a kormányhatalom segíthet. Abban bizakodtak, hogy a kormány végre belátja a helyzet tarthatatlanságát és segítségére siet a halódó gazdasági életnek. Ezért valamennyi javaslat azzal az utasítással fogadtatott el, hogy az Országos Magyar Párt vezetősége és parlamenti képvisellete a kormány elé terjessze és minden lehető tegyen meg a javaslatok szellemében a bajok orvoslására.

Nincsen tudomásom arról a munkáról, amelyet a pártunk vezetősége és parlamenti képvisellete ebben az ügyben kifejtett, de el sem tudom képzelni azt, hogy az itt említett szervek ne tettek volna meg minden lehető, hogy ne használtak volna fel minden alkalmat és minden törvényes eszközt, hogy megbízatásuknak eleget tegyenek és érvényt szerezzenek azoknak a hangfogóval letompított gazdasági kívánságoknak és javaslatoknak, amelyeket minden politikától mentes, józan, megfontolt és sokszor megcáfolhatatlan indokolással nemcsak a kisebbségek számára, hanem az egész ország gazdasági helyzetének a javítása érdekében terjesztettek a kormány elé.

Nem tudunk elképzelni olyan lelkiismeretlenséget vezetőink részéről, hogy ha összezsúfolták az ország minden részéből azokat, akiket hivatottaknak tartottak arra, hogy a magyar kisebbség érdekében javaslatokat tegyenek és azokról együttesen tárgyaljanak azért, hogy a párt vezetősége az ország lakosságának közvéleményére és így megnyilatkozó akaratára támaszkodva harcoljon azok érvényesítése érdekében, akkor ne használt volna fel minden kínálkozó alkalmat, hogy a kormányzóköröket meggyőzze a helyzet tarthatatlanságáról.

Ezt vártuk a Magyar Párt vezetőségétől és parlamenti képviselétinktől. Ha még sem történt semmi a helyzet javítása érdekében, akkor a hiba abban keresendő, hogy a kor-

mányzó körök nem is akarnak a helyzeten intézményesen segíteni. Mert amint azt Gyárfás Elemér kamarai képviselő úr 1926 október 9-én, a közgazdasági szakosztály ülésén tartott előadásában, mint ténybeli adatot felhozott, hogy t. i. 1923. évben kilencvennyolc magyar pénzügyintézet, melyek 174 millió alaptőkét és 54 millió tartaléktőkét képviseltek, összesen 9 millió visszleszámitolási hitelt élveztek a jegyintézet-től, tehát alaptőkéjének alig 4%-át s ugyanakkor négy nagy bucuresti pénzügyintézet alaptőkéjének 200%-át is jóval meghaladó visszleszámitolási hitelt kapott, bizonyára nem azért, hogy abból a kisebbségi polgárok hitelszükségletét elégítsék ki. Ez a kiáltó igazságtalanság 1926-ig összesen 4%-kal enyhült.

Azóta is egyre ostromolják vezető köreink és kisebbségi lapjaink eme pártoskodó és egyenlőtlen pénzügyi politika megváltoztatása érdekében a hivatalos köröket, az eredmények azonban ma is siralmasak.

Nem egyszer és nem egy helyen vetettük fel már azt a kérdést, hogy ha semmi reményünk sincs arra, hogy az állam és az állami jegyintézet a kisebbségi pénzügyintézeteket ellássa azzal az anyagi segítséggel, amellyel ezen intézetek a kisebbségi ipar és kereskedelem hitelszükségletét normális kamattétel mellett kielégíthetnék, miért nem tesznek komoly lépéseket olyan irányban, hogy olyan *külföldi olcsó pénzt hozzanak be*, amelyből olcsó és hosszú lejáratú kölcsönök nyújtásával talpra lehetne állítani a haladó kisebbségi ipart és kereskedelmet? A válasz rendszerint az, hogy Románia hitele annyira kompromitálva van a külföldön, hogy ide nem szívesen adnak pénzt külföldi hitelezők. De nem adhatnak azért sem, mert nem elég a garanciaképen leköötött magánvagyon, ha nincsen meg a garancia arra, hogy nem fizetés esetén a követelések normális keretek közt és időben be is hajthatók és nem nyulnak be az idők beláthatatlan távlatába stb.

Mind olyan okok, amelyeket a kormány és a törvényhozás egy kevés jóakarattal megfelelő törvényekkel az állam jelentékeny megterhelése nélkül egészen rövid idő alatt megszüntethetne és felszabadítaná a kisebbségi intézeteket és magánosokat az alól a gazdasági nyomás alól, amelyben siny-

lődnek, ha meg volna a jóakarata, ha nem azt a célt szolgálná ennek az állapotnak a fenntartása, mit az agrárreform t. i. a magyar kisebbség leszegényítését.

Hiába próbálkozunk kiszabadulni eme katasztrófális pénzügyi politika szorító bilincseiből, mindenütt olyan akadályokba ütközünk, amelyekkel mesterségesen torlaszolták el előlünk mindazokat a segélyforrásokat, amelyekből bajainkra a magunk veszélyére és felelősségére, a magunk vagyonára megszerezhetnénk a kívánt segítséget. Hiszen nem egyszer hallunk és olvasunk nekünk már mesébe illő adatokat olyan olcsó külföldi pénzekről, amelyek kamatai *duplán*, sőt *háromszorosan számítva is mint elérhetetlen ábránd lebegnek* szemünk előtt.

Látjuk, hogy a nálunk természeti kincsekben sokkal szegényebb Magyarország milyen elérhetetlen magasságban áll felettünk hitelképesség tekintetében. Mi hát az oka mégis, hogy mi és pénzügyeink magánvagyonunk és becsületes fizetési készségünk dacára a szomszédban heverő és kínálkozó mérhetetlen kincsek szomszédságában gazdasági pusztulásra vagyunk kárhóztatva? Úgy vagyunk mint az a koldus, aki éhen pusztul el a dúsan terített asztalnál lakomázó lakodalmas ház szomszédságában, mert van valaki, aki nem engedi meg, hogy koldus rongyainkat mutogassuk a fényes társaságban.

Ha az évek óta folyó eredménytelen kálváriajárás, a kérés és kilincselés nem eredményezett sem politikai, sem gazdasági könnyebbülést számunkra, mérlegre tehetjük azt a kérdést, hogy *van-e okunk remélni valamit az eddig követett úton?* Nem volna-e észszerűbb elsősorban a politikum hátrább szorításával *mint elsőrendű kisebbségi követelést a gazdasági kérdéseket ultimátumszerűen szegezni a kormánynak* és követelni, hogy záros határidőn belül tegye a magyar kisebbséget az alkotmánytörvény betűinek és szellemének megfelelő egyenlő elbánás részesévé. Nyujtsa ezeknek mindazon anyagi támogatást mint a többségi nemzetnek. *Törölje el azokat a törvényeket és rendeleteket, amelyek akadályozzák a kisebbségek pénzügyi összeköttetéseit a külföldi tőkészekkel. Alkosson törvényt a külföldi hitelezők követeléseinek biztosítására és behajtására.* Ez nemcsak a kisebbségek ér-

deke, hanem az első és hatékony eszköz az igazi konszolidáció felé. Ez nagyban megkönnyítené az állami kölcsön iránti bizalmat is, mert az első látható jele volna *az idegen tőke elleni ellenségeskedés megszüntetésének*. Ennek pedig nincsen más akadálya, csak le kell mondani arról, hogy a kétmilliónyi kisebbséget anyagi javaiból egészen kiforgassák és engedjék meg, hogy élhesse itt az új környezetben is a maga nemzeti életét és ápolhassa nemzeti kulturáját.

Ezzel azonban nem végeztünk el mindent. Eddig is az volt a bajunk, hogy tanácskozásainkat rendszerint azzal fejeztük be, hogy a kormányhoz ilyen vagy amolyan kérést intéztünk vagy tárgyalásokra utasítottuk a vezetőséget és azután reméltük helyzetünk jobbra fordulását.

Én az eddigi tapasztalatok alapján *nem remélek a kormányoktól, sem az egyiktől, sem a másiktól semmit, mert nem ismerek egyetlen politikai pártot sem, amelyik olyan gazdasági programot hirdetne, amelyben csak ígéret is volna számunkra*. Az ultimátum, amelyről előbb szóltam egy reménytelen utolsó kísérlet volna nemcsak a román kormányhoz, hanem az egész román nemzethez is, amely ultimátumban meg kell mondanunk és világosan ki kell jelentenünk, hogy ezt a gazdasági elnyomást nem tekintjük kevésbé elítélendőnek és polgári jogainkban szenvedett sérelemnek, mint bármely más politikai jogainkban való korlátozásunkat. *Éppen olyan nagy sulyt helyezünk gazdasági és pénzügyi szabadságunkra, mint politikai szabadságunkra*. És ha az illetékes körök mereven elzárkóznak minden kérésünk elől, amely gazdasági helyzetünk javítását célozza, akkor *felszabadítva érezzük magunkat az alól, hogy itthon keressük a gyógyírt sebeinkre*. Ha jogunk van ahhoz, hogy a bánáti telepések vagy a székely közbirtokosok, érdekében, tehát a magyar kisebbségnek egy töredékét képező polgárok tönkretétele miatt panasszal fordulunk a népek szövetségéhez, akkor *jogunk van ahhoz is, hogy magyar népünk nagy tömegeinek tudatos tönkretétele ellen is panasszal forduljunk ahhoz a fórumhoz, amelyik a békeszerződésekben biztosította a kisebbségeket a többségi nemzet fiaival egyenlő elbánásról*. Magára vessen a kormány, ha a magyarságot az önfenntartás ösztöne és a kormány szükkeblülése ennek a végső eszköznek az igénybe-

vételére kényszeríti. De a magyarság vezetőinek elengedhetetlen kötelessége, hogy mikor már minden eszközt felhasznált, mikor más lehetőség nem mutatkozik számára, amely a magyar kisebbséget gyötrő gazdasági helyzetből kiszabadíthatná, *meg kell kísérelni a maga pénzügyi helyzetét függetleníteni a kormánytól* és fel kell hívni a művelt világ figyelmét a romániai kisebbség gazdasági helyzetére. Meg kell mutatni, hogy itt egykor – nem is régen – virágzó kereskedelem és fejlődésnek indult ipar volt. Ez a kereskedelem és ipar még megmenthető nem kegyelemből, nem ajándékkal, hanem stabil vagyonunkra nyújtandó olcsó kölcsönrel, amelytől a román politikai tényezők tudatosan zárják el a kisebbségeket.

A Magyar Párt vezetőségének és az egész Magyar Pártnak létjogosultsága attól függ, hogy be tudja-e tölteni hivatását, amely nemcsak arra kötelezi, hogy politikai jogainkért sikra szálljon, hanem arra is, hogy a magyarság megtámadott gazdasági egyensúlyát fenntartsa, mert enélkül nem lesz képes egy új generációt a magyarságnak megtartani és magyar szellemben felnevelni.

A leszegényedett kisebbség nem mer politizálni még egy szavazat leadása erejéig sem. *A leszegényedett magyar gyáva és megalkuvó lesz.* Nem tudja fenntartani egyházait, iskoláit, nem fejlesztheti kulturáját, hiábavalók lesznek akkor a politikai jogok, amellyel sajnos hasonló okokból már ma is sokan nem élnek, akik ezeknek birtokában vannak, vagy ha élnek is, nem a Magyar Párt, helyesebben a magyarság érdekében. És ebben nagy része van a *kommunista agitációnak*, amely éppen a gazdasági kérdések latbavetésével igyekezett, nem lekicsinyelhető sikerrel éket verni a magyarság közé és a kis polgárokat elidegeníteni a Magyar Párttól azzal a jelszóval, hogy az a mágnások pártja, amelyik nem törődik a kisemberek gazdasági helyzetével, csak a maga földjeinek visszaszerzésével.

Ezzel az agitációval szemben is fokozottabb mértékben szükséges és kétszeres kötelessége a vezetőségnek a legerélyesebb harcot indítani a magyar kisebbség gazdasági szanálása érdekében. Ez a meginduló harc élő cáfolat legyen az

egyenetlenséget szító kommunista és másfelől jelentkező pártbontó törekvések hazudozásaira.

Ha a Magyar Párt ezeket a gazdasági kérdéseket elejti, azzal veszni hagyja a magyarság legegységesebb érdekeit.

A fent elmondott indokok alapján a következő határozati javaslatot terjesztem a t. Közgyűlés elé:

1. A közgyűlés a Magyar Párt legsürgősebb feladatává teszi a gazdasági helyzet orvoslását. Ezért utasítja a Párt elnökségét, hogy a felirati vitában foglalja össze mindazokat az okokat, amelyek ezt a válságos helyzetet előidézték. Jelölje meg azokat a módokat, amelyek alkalmasak a mai helyzet javítására, különösképpen nagy súlyt helyezvén arra, hogy a külföldről behozható kölcsönök gátló akadályokat a legsürgősebben távolítsa el a kormány és alkosson olyan törvényt, amely a külföldi hitelezők jogos érdekeit a legteljesebb mértékben biztosítja.

2. A közgyűlés kimondja, hogy ha a kormány nem adná hozzájárulását a fenti követelések teljesítéséhez és továbbra is a mai gazdasági elnyomás alatt lennének kényszerítve szenvedni, akkor a Magyar Párt a legvégső eszközt veszi igénybe és panasszal fordul a Népszövetséghez a kétfélmilliónyi magyarság tudatos tönkretétele és gazdasági kizsákmányolása miatt és kérni fogja a békeszerződésben biztosított egyenlő elbánást minden román állampolgár számára nemzetiségi különbség nélkül.

3. A közgyűlés szükségesnek látja egy *magyar kisebbségi pénzügyi központ* alapítását, amelyet a *mai magyar hitelintézetek részvételével*, a magyar polgárság intenzív hozzájárulásával létesít abból a célból, hogy *ez a központi hitelintézet közvetítse a külföldi kölcsönt az összes erdélyi magyar kisebbségi hitelintézeteken keresztül a polgárság számára.*

4. Ennek az előkészítése céljából megkeresi a közgyűlés a Bankszindikátus Elnökségét azzal, hogy az előkészítő munkálatokat sürgősen kezdje meg.

Dr. Csiby Andor,

gyergyószentmiklósi ügyvéd:

Az előadottakkal kapcsolatban nem mulaszthatom el, hogy rá ne mutassak arra, a súlyos pénzügyi krízisre, amely Gyergyóvidék lakosságát sújtja. Az előadói javaslat helyesen állapítja meg, hogy a mezőgazdaság is, amely a háború után pénzt teaurált, olyan krízisbe került, amely már elviselhetetlen. Az ipari hitel kérdésével nem akarok foglalkozni, csupán arra a szerepre akarok pár szóval reámutatni, amit a bankkamatok a székely mezőgazdaságban és annak krízisében játszanak. A székely nép nincsen tisztában azzal, hogy a magas bankkamatok minek lettek a következményei. Mi nagyon jól tudjuk, – hiszen ez a kérdés már a gyergyószentmiklósi gyűlést is foglalkoztatta, – hogy az okok az általános gazdasági krízisben és a kormány politikájában rejlenek. Azonban a székelyeknél, – mindig csak a gyergyóvidékieket értem, – annyira nagy az elkeseredés, – amelyet különösen egyes sajtóorganumok is tápláltak, amelyek a magas bankkamatokért egyes vezető embereket igyekeztek felelőssé tenni, – hogy velük szemben föltétlenül tennünk kell valamit. Tudjuk, hogy az elkeseredett népnek, amely mindig bűnbakot szeret keresni, hiába beszélünk külföldi kölcsönről, ő ezt nem képes megérteni, hanem mindig azon lovagol, hogy a saját vezető emberei az ő tönkretevői. Igaz, amint mi tudjuk és amint méltóztatnak látni, a pártvezetőség mindent elkövet, hogy közbenjárjon abban, hogy a bankkamatok leszállítsanak, tehát meg van cáfolva az, hogy a pártvezetőség nem tett volna eleget kötelességének. De ez nálunk nem elegendő. A mezőgazdaság annyira el van hanyagolva, hogy momentán alacsonyabbra leszállított kamatlábak a mezőgazdákat nem fogják megmenteni, csak a mezőgazdaság életét fogják pár hónappal kitolni. Amint a halálos beteg életét injekciókkal meg lehet hosszabbítani, épen úgy ezek a momentán alacsony bankkamatok csak meghosszabbítják az életét, de meggyógyítani nem voltak képesek. Én, aki figyelemmel kísértem a gyergyóvidéki nép életét, látom, hogy a mezőgazdaság, amely most lélegzethez jutott, de nem gyógyult meg, előbb utóbb teljes tönkremenetelre fog jutni. Nem akarok határozati javaslatot benyújtani, csak a mi speciális viszonyainkat tol-

mácsolni és ennek a székelységnek a nevében akarom kijelenteni, hogy mi, akik tudjuk, hogy a bankkamatok nem egyes urak terveitől vagy nemakarásától függenek, *teljes bizalommal vagyunk a vezetőség iránt* és kérjük a pártvezetőséget, hogy ezután is, ismerve a nehéz helyzetet, a székelység élethalál kérdését, méltóztassék tovább is mindent elkövetni, hogy a székelység ebből a halálos krízisből minél előbb megszabadulhasson.

Gombos Benő,

Kolozsvár:

Az előadó úr javaslatának egyrészét óhajtom egy kévéssel kiegészíteni. Arra kívánom a szakosztály és a tisztelt vendégek figyelmét fölhívni, – ami rendkívül nagy hatással van a közgazdasági életre, – hogy az állam és az állami intézmények az általuk igénybe vett ipari és kereskedelmi hitelek nem fizetik ki, ami miatt a gazdasági életben rettenetes stagnáció állott be. Ismerjük a viszonyokat, hogy például az állam, a CFR milliárdos tartozásokat, adósságokat csinálnak, amelyeknek a kifizetése azután a végletekig késik. Rettenetesen sujtja az összes kereskedelmi és ipari tényezőket és vállalatokat, hogy ezeket az állami adósságokat nem folyósítják. Tudok eseteket, hogy két-három éves követelések állanak kifizetetlenül és hogy nagy cégek, biztos cégek csak azért, nehogy csődöt legyenek kénytelenek mondani, különböző megalázó kiegyezéseket kénytelenek elfogadni, hogy megmenthessék a cég becsületét és az állam még ilyenkor is egész közönyösen nem teljesíti a fizetéseket. Az előadó úr javaslatát, csak annyival kívánom megtoldani: *követelünk olyan kormányintézkedést, amely az államot és az azzal kapcsolatos szerveket az általuk igénybevett hitelösszegeknek záros időn belül, a kereskedelmi szokásoknak megfelelően, – mondjuk három hónapon belüli – kifizetésére kötelezi.* Tudjuk jól, hogy a kereskedők egyenes zsarolásnak vannak kitéve, ha az egyes részletek kifizetését kézhez akarják kapni, kénytelenek meg nem engedett költségekre kényszeríteni magukat, amelyek a nyereséget illuzóriussá teszik, sőt a céget sok esetben egyenesen veszteségekbe kergetik. Tekintettel arra, hogy hosszú évekre visszamenő ilyen követelések van-

nak, és hogy ez gazdasági életünk súlyos nyomorusága, bátor vagyok ezt az előterjesztést és javaslatot hozzáfűzni és kérem annak elfogadását.

Gyárfás Elemér,
szakosztályi elnök:

– Méltóztatnak a pótjavaslatot is elfogadni. Amint tudjuk valamennyien, a zsilvölgyi bányásztragédiák alapja épen az, hogy az állam, illetőleg az államvasutak nem fizetik ki a szénszállítások ellenértékét. S ezenkívül hány ipari vállalat ment már ezen az alapon tönkre. Felemlíthetjük, közöttük a váradi Rimóczy gyárat, az aradi Astra vaggongyárat stb. stb. Vaggonokat rendelnek s azután azokat nem fizetik ki.

Méltóztatnak tehát elfogadni a javaslatot és a pótjavaslatot is.

A szakosztály az előterjesztett javaslatokat elfogadja.